

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ДЕФЛІМПІЙСЬКОГО СПОРТУ НА ВОЛИНІ

Володимир Ялович¹, Антон Ялович¹, Олена Томошук¹

¹Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна; yalovuk.vt@ukr.net

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ:

ДЮСШ – дитячо-юнацька спортивна школа.

ДЦП – дитячо-церебральний параліч.

ЗМІ – засоби масової інформації.

ЗМСУ – заслужений майстер спорту України.

Л/а – легка атлетика.

<https://doi.org/10.29038/2220-7481-2022-04-28-32>

Анотація

Актуальність. Волинський регіональний центр із фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю «Інваспорт» зробив значний внесок у розвиток дефлімпійських видів спорту на Волині. У процесі становлення та розвитку Центр розробив систему підготовки спортсменів-інвалідів із дефлімпійського спорту, яка останнім часом дещо знизилася. Результати роботи Центру зі спортсменами-дефлімпійцями – це великий досвід у розвитку видів спорту протягом тридцяти років, а тому мають стати основою для подальшої роботи з особами з інвалідністю. **Мета дослідження** – проаналізувати історичне становлення й розвитку дефлімпійського спорту на Волині. **Методи дослідження** – історико-педагогічний аналіз архівних документів, звіти Волинського регіонального центру з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю «Інваспорт», спортивного управління Волинської обласної державної адміністрації, опитування тренерів та керівників Центру «Інваспорт», ДЮСШ, інформаційних ресурсів мережі «Інтернет». **Результати дослідження.** Аналіз звітів Волинського регіонального центру з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю «Інваспорт», архівних матеріалів, опитування тренерів, спортсменів, чиновників дала можливість розкрити розвиток та становлення дефлімпійського спорту на Волині. У роки незалежності України з'явилася можливість створення центрів «Інваспорт» в областях. На Волині поступово почали розвиватися види спорту для осіб з інвалідністю. За цей період розвитку Волинський регіональний центр із фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю «Інваспорт» створив умови для підготовки спортсменів-інвалідів із дефлімпійського спорту. Спортсмени-інваліди Волині виступали на семи дефлімпійських іграх, на яких завоювали шість золотих, чотири срібних і п'ять бронзових нагород. На чемпіонатах світу вибороли п'ять золотих, дві срібних і дві бронзових медалі. Значних успіхів досягли спортсмени й на чемпіонатах Європи – 14 золотих, 12 срібних та одна бронзова нагорода. **Висновки.** Проведений історико-педагогічний аналіз становлення й розвитку дефлімпійського спорту на Волині дав можливість розкрити особливості підготовки та виступів спортсменів-інвалідів на змаганнях різного гатунку. Значний внесок у визнання спортсменів-інвалідів України на міжнародному рівні зробили дефлімпійці Волині. Протягом діяльності Центру «Інваспорт» на Волині набули найбільшого розвитку такі види спорту, як стрільба кульова, легка атлетика, волейбол, пауерліфтинг.

Ключові слова: дефлімпійський та паралімпійський спорт, спортивна підготовка, спортсмени-інваліди, спортивно-масова робота, спортивні змагання, регіональний центр.

Volodymyr Yalovyk, Anton Yalovyk, Olena Tomoshchuk. The History of the Deaflympics Formation and Development in Volyn. Topicality. The Volyn Regional Center of Physical Culture and Sports for the Disabled «Invasport» has significantly impacted the Deaflympics development in Volyn. During its formation, the Center developed a training program for athletes with disabilities. The results of the Center for deaf athletes have a huge experience in such kind of sport for thirty years and should become the basis for further trainings with disability people. **The Purpose of the Research** is to analyze the historical Deaflympics formation and development in Volyn. **Research Methods.** Historical and pedagogical analysis of archival papers, reports of the Volyn Regional Center of Physical Culture and Sports for the Disabled «Invasport», the Sports Department of the Volyn Regional State Administration, surveys of trainers and managers of the “Invasport” as well as Internet information sources. **Results of the Research.** The analysis of the Volyn Regional Center of Physical Culture and Sports for the Disabled «Invasport» reports, archival papers, interviews of coaches, athletes, and officials made it possible to reveal the development and formation of the Deaflympics in Volyn. During the years of Ukraine`s independence, it became possible to establish the Invasport centers in the regions. Sports for people with disability gradually began to develop in Volyn. During this period of development, the Volyn Regional Center of Physical Culture and Sports for the Disabled «Invasport» created conditions

for the training of deaf athletes. Disabled athletes from Volyn participated in seven Deaflympic Games, where they won 6 gold, 4 silver and 5 bronze awards. At the World Championships, they won 5 gold, 2 silver and 2 bronze awards. Deaf athletes also achieved significant success at the European Championships winning 14 gold, 12 silver and 1 bronze awards. **Conclusions.** The historical and pedagogical analysis of the Deaflympic sports in Volyn made it possible to reveal the peculiarities of training and performances of disabled athletes at competitions of various kinds. The Volyn Deaflympians have made a significant contribution to the recognition of Ukrainian athletes with disabilities at the international level. During the Volyn «Invasport» Center activity the following sports such as a shot put, athletics, volleyball, and powerlifting gained the most significant development.

Key words: Deaflympic and Paralympic sports, sports training, athletes with disabilities, mass sports work, sports competitions, and regional center.

Вступ. Україна на початку 90 років стала незалежною демократичною країною. Вона йде по шляху всебічної інтеграції в Європейське Співтовариство, яке відкриває основи розвитку соціальної, духовної та інших сфер життя суспільства.

Серед соціальних сфер Україна розпочала діяльність із людьми, які обмежені фізичними можливостями. Серед таких – особи з порушенням мовленнєво-слухового апарату. Тому в Україні створили Центри інвалідного спорту як соціальної реабілітації людей з обмеженими фізичними можливостями. Волинський регіональний центр інвалідів «Інваспорт» створено 20 квітня 1993 р. відповідно до розпорядження представника Президента України у Волинській області. Центр почав здійснювати підготовку спортсменів-інвалідів із паралімпійського та дефлімпійського спорту. Дефлімпійський спорт став повноцінною складовою частиною Олімпійського руху на Волині. Волинські спортсмени-дефлімпійці за період існування Центру досягли значних успіхів на змаганнях міжнародного гатунку і зробили значний внесок у розвиток цього виду спорту в Україні. Вивчення історії становлення та розвитку дефлімпійського спорту на Волині є актуальним.

Мета дослідження – проаналізувати історичне становлення й розвиток дефлімпійського спорту на Волині.

Методи дослідження – це історико-педагогічний аналіз архівних документів, звіти Волинського регіонального центру з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю «Інваспорт», спортивного управління Волинської обласної держадміністрації, опитування тренерів та керівників Центру «Інваспорт», ДЮСШ, інформаційних ресурсів мережі «Інтернет».

Результати дослідження. У 1993 р. в Україні створено спортивну організацію глухих, перед якою ставилося завдання – сприяти розвитку фізкультурно-спортивної роботи серед осіб із вадами слуху. На Волині організовано Обласний центр інвалідного спорту Волині. У 2012 р. його перейменували на Волинський регіональний центр із фізичної культури і спорту інвалідів «Інваспорт», а в січні 2022 р. – Волинський регіональний центр з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю «Інваспорт» (схема 1). Незалежно від зміни назви, основним завданням центру було формувати спортивний рух інвалідів, розвиток паралімпійського та дефлімпійського спорту як соціальної реабілітації осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Схема 1. Структура та органи управління Волинського регіонального центру з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю «Інваспорт»

Волинський регіональний центр із фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю «Інваспорт» став спеціалізованим закладом для організації фізкультурно-оздоровчої, спортивно-масової, медико-відновлювальної, психолого-реабілітаційної, навчально-методичної роботи та розвитку інвалідного спорту в області. Відповідно до наказу Управління з фізичної культури, спорту і туризму Волинської обласної державної адміністрації про створення обласної дитячо-спортивної школи інвалідів (№ 25-3 від 01.03.1999 р.), створено Волинську обласну дитячо-юнацьку спортивну школу інвалідів. Спортивна школа розпочала роботу з розвитку таких видів спорту, як легка атлетика, лижні перегони, пауерліфтинг, плавання, настільний теніс, футбол, дзюдо, стрільба кульова.

Волинський регіональний центр «Інваспорт» розпочав свою діяльність зі створення умов для становлення й розвитку параолімпійських та дефлімпійських видів спорту (табл. 1).

Таблиця 1

Види спорту, які розвинені у Волинському регіональному центрі з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю «Інваспорт»

№ з/п	Паралімпійський	Дефлімпійський
1	Футбол (наслідки ДЦП)	Стрільба кульова
2	Футбол з ампутацією	Шахи
3	Біотлон	Дзюдо
4	Легка атлетика	Пауерліфтинг
5	Пауерліфтинг	Легка атлетика
6	Шахи	Футбол
7	Шашки	Більярдний спорт
8	Плавання	
9	Теніс настільний	

Із табл. 1 видно, що спортсмени з інвалідністю займалися дев'ятьма видами параолімпійського спорту та сімома – дефлімпійського.

Поступово Центр «Інваспорт» переходив від реабілітації до пошуку здібних спортсменів-інвалідів. Першою ластівкою у великому спорті для Центру стала волейболістка з порушенням слуху Юля Солярук. Вона навчалась у Житомирській спецшколі для глухих і виступала на змаганнях за команду закладу. Після навчання вона повернулася на Волинь і була включена до Центру «Інваспорт» та тренувалась у волейбольній команді. Команда Волині спортсменів-інвалідів на першості України здобули право виступати у вищій лізі, а Юлю запросили до збірної команди України.

На Всесвітніх іграх глухих у Бельгії в 1997 р. вона в складі збірної команди України стала срібною призеркою й першою серед волинських спортсменів-інвалідів удостоїлася звання майстра спорту України міжнародного класу.

Юля в подальшому виступила на трьох Дефлімпійських іграх. Так, у 1997 р. в складі збірної команди на XVIII Дефлімпійських іграх у Данії здобула срібну нагороду, а на XIX – бронзову медаль, на XX – золоту нагороду (табл. 2).

Таблиця 2

Виступи волинських спортсменів-інвалідів на літніх Дефлімпійських іграх

Ігри	Прізвище, ім'я	Вид	Тренер	Місце			
				1	2	3	
1	2	3	4	5	6	7	8
XVII, 1997 Данія	Солярук Юлія	Волейбол	Рожок О.		1		
XIX, Італія, 2001	Солярук Юлія	Волейбол	Рожок О.			1	
XX, Австралія, 2005	Солярук Юлія	Волейбол	Рожок О.	1			
XXI, Тайвань, 2009	ГудькоЖанна	стрільба	Платонов В.				4,5
	Колодій Олександр	кульова	Свереда В.	1			4,6
XXII, Болгарія, 2013	Колодій Олександр	стрільба	Платонов В.	1			4,6
	Яценко Світлана	кульова	Свереда В.		1	3	
XXIII, Туреччина, 2017	Вишинський Дмитро	Л/а	Киричук В.	1	2		
	Колодій Олександр	стрільба	Платонов В.	1			5,6
	Яценко Світлана	кульова	Свереда В.				5,7,8
	Димитрашко Наталія						8,8

Закінчення таблиці 2

1	2	3	4	5	6	7	8
XXIV, Бразилія, 2022	Вишинський Дмитро	Л/а	Киричук В.	1		1	4
	Колодій Олександр	стрільба кульова	Платонов В. Свереда В.				4,4
Усього				6	4	5	

Аналізуючи виступи волинських спортсменів-інвалідів на Дефлімпійських іграх, можемо констатувати, що вони брали участь у семи іграх. Спортсменам-дефлімпійцям удалося завоювати шість золотих, чотири срібних і п'ять бронзових медалей. Найбільший успіх випадає на спортсменів, які спеціалізуються в стрільбі кульовій. Серед них найбільшого успіху досяг Колодій Олександр – учасник чотирьох дефлімпійських ігор і володар трьох золотих нагород. Володарем двох золотих нагород став також легкоатлет Вишинський Дмитро.

Окрім дефлімпійських ігор, спортсмени з Волині брали участь і в чемпіонатах світу (табл. 3).

Таблиця 3

Виступи спортсменів-інвалідів Волинського центру «Інваспорт» на чемпіонатах світу з дефлімпійських видів спорту

Чемпіонат	Прізвище, ім'я	Вид	Тренер	Місце			
				1	2	3	
Чемпіонат світу (2016, 2019)	Вишинський Дмитро	Легка атлетика	Киричук В.	2	1	1	
Чемпіонат світу (Росія, 2016)	Яценко Світлана	Стрільба кульова	Платонов О. Свереда В.	1			
Чемпіонат світу (Росія, 2016)	Дмитрашко (Кузьмич Наталії)	Стрільба з пневматичного пістолета	Платонов О. Свереда В.				8,8
Чемпіонат світу (2016, 2017)	Колодія Олександра	Стрільба кульова	Платонов О. Свереда В.	2	1	1	
Усього				5	2	2	

На світових першостях спортсмени-дефлімпійці виступали у двох видах спорту – легка атлетика й стрілецький. Як видно з табл. 3, волинські спортсмени досягли на цих змаганнях значних успіхів, п'ять золотих, дві срібні та дві бронзові медалі. Успішними були виступи ЗМСУ Колодія Олександра й Вишинського Дмитра, які на змаганнях світового рангу здобули по дві золоті та по одній срібній і бронзовій нагороді. Заслуговує на увагу також виступ Яценко Світлани, яка стала чемпіонкою світу зі стрільби кульової.

Спортсмени Волині неоднократно брали участь і в європейських чемпіонатах із легкої атлетики, стрільби кульової та стрільби з пневматичного пістолета (табл. 4). Аналіз результатів виступу спортсменів на чемпіонатах Європи серед спортсменів-інвалідів дефлімпійських видів спорту засвідчив, що найкраще розвинуті на Волині два види спорту – легка атлетика й кульова стрільба. Опитування керівництва Волинського регіонального центру «Інваспорт» свідчить, що вищезазначені види спорту найкраще розвинуті, тому що там працюють заслужені тренери України, які знаходять талановитих дітей і готують видатних спортсменів.

Аналіз виступів спортсменів-інвалідів із дефлімпійського спорту свідчить, що вони досягли значних успіхів на чемпіонатах Європи із легкої атлетики та кульової стрільби.

Дискусія. Проведене дослідження дає можливість підтвердити, що Волинський регіональний центр з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю «Інваспорт» досяг високого рівня розвитку з підготовки спортсменів із дефлімпійських видів спорту на міжнародній арені. Історію розвитку дефлімпійського спорту на Волині висвітлено лише в щорічних звітах та ЗМІ про виступи спортсменів. Результати наших досліджень доповнюють науковий пошук розвитку Волинського регіонального центру з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю «Інваспорт».

Уперше обґрунтовано історичний розвиток дефлімпійського спорту Волині за період 1993–2022 рр. Він характеризується виступом спортсменів-інвалідів на змаганнях різних рангів. Підтверджено, що дія керівництва Волинського регіонального центру з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю «Інваспорт» сприяла розвитку цього спорту на Волині. Спільна робота органів

управління Центром зі спортсменами сприяла розвитку та підвищенню майстерності учнів із видів дефлімпіського спорту.

Таблиця 4

**Виступи спортсменів-інвалідів Волинського центру «Інваспорт»
на чемпіонатах Європи з дефлімпійських видів спорту**

Чемпіонат	Прізвище, ім'я	Вид	Тренер	Місце			
				1	2	3	
Чемпіонат Європи (Польща, 2015, Білорусь, 2018)	Вишинський Дмитро	Легка атлетика	Киричук В.	2	3		
Чемпіонат Європи (Чехія, 2015)	Яценко Світлана	Стрільба кульова	Платонов О. Свєреда В.	1	1	1	
Чемпіонат Європи (Швейцарія 2007, Німеччина, 2011, Чехія 2015)	Колодій Олександр	Стрільба кульова	Платонов О. Свєреда В.	11	8		
Чемпіонат Європи (Німеччина, 2011)	Ковальська (Гудько) Жанна	Стрільба з пневматичного пістолета	Платонов О. Свєреда В.				4
Усього				14	12	1	

Висновки та перспективи подальших досліджень. Здійснений історико-педагогічний аналіз становлення та розвитку дефлімпіського спорту на Волині дав змогу виявити досягнення спортсменів-інвалідів на змаганнях міжнародного рангу.

У процесі дослідження нами встановлено, що:

– підготовка спортсменів-інвалідів із дефлімпіських видів спорту почала здійснюватись у незалежній Україні;

– розвиток дефлімпіського спорту залежить від управління Волинського регіонального центру з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю «Інваспорт» та кваліфікованих тренерів і талановитих спортсменів.

Отже, Волинський регіональний центр із фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю «Інваспорт» відіграв основну роль у розвитку дефлімпіського спорту, що дало змогу спортсменам-інвалідам досягти високих результатів на міжнародних змаганнях різного гатунку.

У подальшому є необхідність дослідити діяльність Волинського регіонального центру з фізичної культури та спорту осіб з інвалідністю «Інваспорт» з усіх видів спорту.

Джерела та література

1. Звіт 1993–1999 рр. Волинський регіональний центр інвалідів «Інваспорт». *Волинський регіональний центр інвалідів «Інваспорт»*. Луцьк, 1993–1999.
2. Звіт 2000–2010 рр. Волинський регіональний центр інвалідів «Інваспорт». *Волинський регіональний центр інвалідів «Інваспорт»*. Луцьк, 2000–2010.
3. Звіт 2011–2022 рр. Волинський регіональний центр інвалідів «Інваспорт». *Волинський регіональний центр інвалідів «Інваспорт»*. Луцьк, 2011–2022.
4. Яловик В., Яловик А. Історія становлення та розвитку паролімпійського спорту на Волині. *Молодіжний науковий вісник СНУ ім. Лесі Українки*. 2017. № 26 (22). С. 9–12.
5. Дефлімпійські ігри. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.

References

1. Zvit 1993–1999 rr. Volynskiy rehionalnyi tsentr invalidiv «Invasport» [Report 1993–1999. Volyn Regional Center for People with Disabilities «Invasport»]. Lutsk, 1993–1999 (in Ukrainian).
2. Zvit 2000–2010 rr. Volynskiy rehionalnyi tsentr invalidiv «Invasport» [Report 2000–2010. Volyn Regional Center for People with Disabilities «Invasport»]. Lutsk, 2000–2010 (in Ukrainian).
3. Zvit 2011–2022 rr. Volynskiy rehionalnyi tsentr invalidiv «Invasport» [Report 2011–2022. Volyn Regional Center for People with Disabilities «Invasport»]. Volynskiy rehionalnyi tsentr invalidiv «Invasport». Lutsk, 2011–2022 (in Ukrainian).
4. Yalovykm, V., Yalovyk, A. (2017). Istoriia stanovlennia ta rozvytku parolimpiiskoho sportu na Volyni [History of formation and development of the Paralympic Sports in Volyn]. *Molodizhnyi Naukovyi Visnyk SNU imeni Lesi Ukrainky – Youth Scientific Bulletin of LUEENU*, 26 (22), 9–12 (in Ukrainian).
5. Deflimpiiskii ihry. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 28.10.2022 р.